

ВОЛОНТЕРСЬКА АКТИВНІСТЬ ГРОМАДИ

Сметанюк Т. І. Волонтерська активність громади. Підвищення рівня залучення членів територіальної громади до участі в реалізації громадської активності на місцеве самоврядування у тому числі і волонтерських програм на сучасному етапі розвитку суспільства залежить від бажання органів місцевого самоврядування використовувати їх потенціал. Розвиток волонтерського руху, набирає обертів, на даний час окрім волонтерів що працюють по всій території України, інтенсивною роботою вибілюються також волонтери при Центрах соціальних служб для молоді та волонтери при освітніх закладах. Для становлення волонтерського руху в Україні, потрібен систематичний підхід та одночасно працювати в державному, громадському та юридичному секторі. Ланцюжок взаємопов'язаних структур, сприятимуть оптимізації, та покращення якості соціально – педагогічних послуг. Волонтерська ініціатива має виходити з громади, у вигляді ініціатив громадських організацій, підтримуватися регіональними і загальнодержавними державними органами влади в межах дійсного законодавства.

Одним із найефективніших механізмів підвищення рівня співпраці між місцевою владою та громадою є реалізація проектів та програм, спрямованих на розвиток місцевого самоврядування за участю не тільки органів місцевого самоврядування, але й громадськості. Результати такої діяльності свідчить про можливість вирішення актуальних проблем місцевого самоврядування, запровадження позитивного досвіду в практиці діяльності місцевих органів влади, що сприяє поглибленню процесів здійснення реформи місцевого самоврядування в Україні.

Ключові слова: соціальна відповідальність, волонтер, громадська організація, громадське суспільство, самовизначення.

Сметанюк Т. И. Волонтерская активность общины. Повышение уровня вовлеченности членов территориальной общины к участию в реализации общественной активности на местном самоуправлении в том числе и волонтерских программ на современном этапе развития общества зависит от желания органов местного самоуправления использовать их потенциал. Развитие волонтерского движения, набирает

обороти, в настоящее время, кроме волонтеров работающих по всей территории Украины, интенсивно работают также волонтеры при Центрах социальных служб для молодежи и волонтеры при образовательных учреждениях. Для становления волонтерского движения в Украине, нужен систематический подход и одновременно работа в государственном, общественном и юридическом секторе. Цепочка взаимосвязанных структур, способствовать оптимизации и улучшения качества социально - педагогических услуг. Волонтерская инициатива должна исходить из общины, в виде инициатив общественных организаций, поддерживаться региональными и общегосударственными государственными органами власти в пределах действительного законодательства.

Одним из наиболее эффективных механизмов повышения уровня сотрудничества между местными властями и обществом является реализация проектов и программ, направленных на развитие местного самоуправления с участием не только органов местного самоуправления, но и общественности. Результаты такой деятельности свидетельствуют о возможности решения актуальных проблем, введение положительного опыта в практике деятельности местных органов власти, способствует углублению процессов осуществления реформы местного самоуправления в Украине.

Ключевые слова: социальная ответственность, волонтер, общественная организация, общественное общество, самоопределение.

Постановка проблеми. Дослідження процесу активізації діяльності громад є особливо актуальним на сучасному етапі науково-теоретичних досліджень місцевого самоврядування та становлення нашої держави як правової зі стійким та ефективним громадянським суспільством. Сьогодні творяться нові ідеї та теорії заохочення громадян до участі в місцевому самоврядуванні, підтримки та поширення волонтерських ініціатив членів громади. Підґрунтям цих ідей є різноманітні погляди щодо замученості громадян до участі в місцевому самоврядуванні. Наприклад, І. Шумляєва, систематизуючи ці погляди, зазначає, що одні дослідники вважають, що слід ввести обмеження для участі населення у вирішенні місцевих проблем, інші – що висувати на обговорення з населенням можливо лише найпростіші питання, треті - що участь людей у прийнятті рішень є не обов'язковою [9, с.165-166]. На наш погляд, повне чи часткове усунення членів територіальної громади від участі в управлінському процесі є не виправданим щодо подальшого демократичного розвитку нашої країни, втім слід брати до уваги, що й рівень залучення до цього процесу не є достатнім. Саме тому особливої актуальності набуває питання пошуку механізмів, застосування яких

дозволило б наростити рівень активності громадян у суспільно-політичному процесі та у процесі управління долею громади, членами якої вони є.

Грунтовні дослідження діяльності волонтерських груп розкриті в працях вітчизняних науковців. Так, у роботах (І. Д. Зверевої, С. Харченка, Т.Л. Лях) обґрунтовано роль волонтерства як складової соціально-педагогічної. У дослідженнях (О.В. Безпалько, Т.Р.Беля'єва, Р. Г. Вайноли, А.Й Капської, В. Петрочко) розкрито технології залучення та підготовки до волонтерської діяльності. Вітчизняні науковці (З.П. Бондаренко, О.Г. Карпенко, Л. І. Міщик, В. А.Поліщук, Кравченко Р.І) розглядають волонтерство як фактор професійного становлення працівників соціальної сфери.

Чимало досліджень присвячено сьогодні основним формам активності громадянина як окремого суб'єкта суспільно життя, так і як члена відповідного територіального утворення. Втім вважаємо, що така активність часто може мати і має періодичний характер, що пояснюється неготовністю населення до тих трансформацій, які відбуваються в суспільстві. У науковій літературі зазначається, що рівень участі громадян у місцевому самоврядуванні визначається мірою розвитку окремої особистості, її внутрішнім станом. Йдеться про пасивність особистості чи її готовність до змін у своєму житті через активну суспільну діяльність (у тому числі й через участь у різноманітних громадських об'єднаннях та організаціях).

Виділяють кілька варіантів реалізації громадянами права на участь у місцевому самоврядуванні. Ці варіанти залежать від суб'єктивного ставлення жителів певної територіальної громади до самоврядної діяльності. Йдеться про таке:

1) активну позицію громадян, що передбачає наявність у людини потенціалу до реалізації права на участь у місцевому самоврядуванні, бажання особи, використовуючи цей потенціал, активно відстоювати свої права та інтереси шляхом безпосередньої участі в суспільно-політичних процесах, що відбуваються в селі, селищі чи місті. В основі такої активності лежить ініціативність членів громади, небайдужість до своїх проблем і проблем громади, які вирішуються через діяльну співпрацю;

2) пасивну позицію, що зумовлена значними патерналістськими очікуваннями громадян і сформованим унаслідок цього високим рівнем присутності (втручання) державних органів у процесі організації вирішення місцевих проблем;

3) інертну позицію, що передбачає відчуженість більшості громадян від реальної влади, хоча органи державної влади та місцевого самоврядування повинні виконувати волю активної частини громадян, втілену у відповідних рішеннях, що є

4) обов'язковими до виконання на певній території [3, с. 119-120].

У цьому контексті волонтерський рух виступає як практика спільної безкорисної діяльності в сільських громадах, була завжди притаманна українському народові. Деякі з форм повсякденного життя українського суспільства, збирання на толоку, будівництво церкви, громадою викопати криницю, доглядати самотніх сусідів похилого віку, виховувати та передавати життєвий досвід майбутньому поколінню, знайшли відображення у волонтерській діяльності громади міста.

В сучасних умовах відбуваються усвідомлення громадськістю та державними органами важливості соціально – педагогічної роботи, що здійснюється громадськими об'єднаннями. Формування великого руху добровольців – є одним з важливих шляхів до підвищення ефективності та продуктивної соціальної роботи в будь-якій державі. Тому на часі стоїть завдання оптимізувати впровадження фахових, державних технологій роботи з особливостями громадського руху, що об'єднає як інтереси громадян так і громадських організацій.

Громадські організації та волонтерський рух здавна розвивалися як взаємодоповнююся фактори. На даному етапі волонтерська допомога активно реалізується через структурні та ресурсні можливості громадських організацій.

В умовах громадських організацій волонтери, співпрацюючи з фахівцями, реалізують велику кількість соціальних проєктів, здатні надавати швидко та оперативну допомогу та широкий перелік соціальних послуг (профілактичні заходи, тренінги, семінари, соціальні акції тощо) для різних категорій населення.

Крім цього, волонтери даної групи надають такі види соціальної допомоги соціально незахищеним категоріям населення:

- організація дозвілля (дитячі, молодіжні, релігійні, культурологічні організації, організації патріотичного спрямування);
- питання планування сім'ї (організації соціально-медичного профілю, жіночі та ін.)
- реабілітаційна робота (організації соціально-медичного профілю, особливо які спеціалізуються на роботі з інвалідами);
- консультації та юридична допомога у захисті прав людини (всі громадські організації);
- психологічна допомога (дитячі, молодіжні, релігійні, жіночі та ін.);
- патріотичне та моральне виховання (організації патріотичної спрямованості, культурологічні);
- патронаж вдома, батьківські університети, педагогічна допомога (дитячі, молодіжні, жіночі та релігійні організації);
- гуманітарна допомога (всі громадські організації).
- безперечно, соціальна робота громадських організацій різна за спрямуванням і залежить від профілю конкретної організації [9].

Досліджуючи різноманітні трактування поняття "грумада", С. Саханенко виділяє дві основні групи визначень, які зводяться до територіального та соціо-психологічного трактувань громади [6, с. 83-84]. Перший з них у рамках нашого дослідження вважаємо недостатнім, адже згідно з його постулатами громада є територіальним утворенням, спільнотою, незалежно від будь-яких соціальних, культурних, економічних та інших характеристик та виступає, у першу чергу, як об'єкт управління. Другий - соціо-психологічний підхід концентрує увагу на спільності інтересів і цінностей членів громади, які творять власну реальність, задають "тональність" життя не тільки в рамках своїх внутрішніх меж [10, с. 47-48].

У контексті другого підходу та маючи за мету дослідження системи управлінських чинників активізації діяльності громади, підтримуємо позицію дослідників, які стверджують, що громада є батьківщиною вільного управління і народ без вільної громади, при будь-якому вільному державному устрої не буде вільним, а адміністративно рабським народом. Саме тому необхідною є безпосередня участь громадян у справах управління, вона є неминучою, адже це зумовлено об'єктивними природними чинниками [7, с. 12-13].

У сучасних умовах управління є складним, цілеспрямованим процесом переробки інформації в сигнали, що коригують той чи інший процес у бажаному для суб'єкта управління напрямку. Через цілеспрямований вплив управлінських структур на суспільство в цілому чи його окремі частини у процесі управління повинна відбуватися певна партнерська взаємодія між різними суб'єктами, які дбають про свої власні інтереси, але й при цьому мають забезпечити розумний баланс між законними прагненнями до досягнення особистої вигоди та цілями, потребами всього суспільства, з метою його впорядкування, вдосконалення та розвитку.

У процесі управління важливе значення мають різноманітні рівні соціальних систем, однією з яких є громада. Останню вважаємо складною відкритою системою, тому необхідним є її дослідження в різноманітних зрізах, що відображають різні сторони її існування й розвитку. Саме тому в контексті теорій управління йдеться про поєднання в дослідженнях діяльності громади аспектів самоорганізації населення у громаді, громадської недержавної діяльності щодо активізації членів громади, нового типу співпраці, в тому числі і волонтерської, що орієнтований на сталий розвиток, застосування новітніх управлінських підходів і партнерського стилю взаємовідносин місцевої влади, бізнесу та громадян.

Суспільство як органічна система потребує управління на всіх рівнях своєї організації. Загальновідомо, що процес управління передбачає існування об'єкта управління і органу, що здійснює

управління. Слід розуміти, що місцеве самоврядування як природна форма організації територіальною громадою власного управління передбачає співпадіння суб'єкта та об'єкта управління і неможливе без реальної участі членів певної громади у вирішенні локальних питань своєї життєдіяльності. У переважній же більшості досліджень йдеться ж лише про громаду як об'єкт управління та органи державної влади та місцевого самоврядування як ті структури, що управління здійснюють, використовуючи інформацію про стан зовнішнього середовища, де перебуває об'єкт, і з яким він пов'язаний. Дана інформація допомагає керівним органам виробляти на її основі рішення та втілювати їх у життя, здійснюючи управлінський вплив на об'єкт управління.

Існує низка умов, необхідних для адекватного та дієвого використання комплексу механізмів активізації діяльності громад. До них відносять такі:

- здатність суб'єкта управління ці можливості адаптувати, пристосовувати до мінливих умов та інтересів громадян зокрема та громади загалом, раціонально організовувати і розподіляти ресурси, які є в його наявності, для вирішення певних завдань;

- наявні у суб'єкта управлінські можливості впливу повинні базуватися на загальних нормах та цінностях, які засвоєні інститутами та індивідами;

- суб'єкт управління повинен мати змогу інтегрувати ці можливості управління, досягнути їх внутрішньої єдності та упорядкованості [6, с. 26].

Виконання цих умов дає змогу виокремити в українському суспільстві комплексну систему ефективних управлінських чинників і технологій, які сприятимуть творенню громадського волонтерського руху. Останній базуватиметься на постійному виявленні громадських потреб та інтересів, на узгодженні багатоманітних рівноправних та рівноцінних позицій громадян та їх груп, на запобіганні перетворенню протиріч всередині громади на стійкі та важко вирішувані конфлікти. У разі досягнення громадського консенсусу можуть виявитися непотрібними певні державні та громадські інститути, роль яких візьмуть на себе інститути громадської згоди та механізми суспільного консультування, які узгоджуватимуть нові прояви громадських інтересів, волі всіх елементів суспільного буття.

Конституція та Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» вміщує досить широкі повноваження громадян щодо безпосередньої участі в управлінні місцевим життям. У названих нормативних актах закладені необхідні передумови для реалізації основних демократичних форм участі громади у вирішенні місцевих справ. Зокрема, Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» гарантує право на здійснення місцевих ініціатив, проведення громадських

слухань та загальних зборів, створення органів самоорганізації населення, а також закріплює право на участь у виборах і місцевих референдумах [12].

Однак названі форми громадянської участі мають різний характер та зміст. За видами її класифікують так: легальна, добровільна, спонтанна та мобілізаційна, конвенціональна (підтримки) та неконвенціональна (протесту). До політичних форм участі населення, як правило, відносять масові (участь у виборах, політичних кампаніях, мітингах, демонстраціях тощо, у діяльності громадських об'єднань), а також групові та індивідуальні (звернення громадян до органів влади, переговори, лобювання) [7].

Активність членів територіальної громади можна за аналогією з типологією політичної участі М. Вебера [3] поділити на такі групи: професійна діяльність (голови та секретарі місцевих рад); діяльність «за сумісництвом» (депутати місцевих рад, активісти територіальної громади, які не займаються такою діяльністю постійно, проте беруть активну участь у місцевому житті); участь «за випадком» (члени територіальної громади, які беруть участь у місцевих виборах, в акціях протесту або підтримки). Таким чином, у процесі та результаті проведення місцевих виборів ми отримуємо місцевих лідерів з активістів, що можуть бути неодноразово (у разі висловлення довіри до такої кандидатури членами територіальної громади) переобрані на виборні посади голів рад або депутатів міських, районних у містах, селищних або сільських рад.

Для плідної співпраці з активними членами територіальної громади органи місцевого самоврядування можуть запроваджувати проекти, спрямовані на розвиток відповідної території. Прикладом такого співробітництва, а також залучення мешканців до активної діяльності задля вирішення питань місцевого значення є реалізація проектів щодо створення та розвитку органів самоорганізації населення.

Список використаних джерел

1. Борденюк В. Правовий статус сільського, селищного, міського голови у контексті законодавчих ініціатив / В. Борденюк // Право України. – 2011. – № 3. – С. 193-201.
2. Борденюк В. Сільський, селищний, міський голова у механізмі здійснення місцевого самоврядування: конституційно-правові аспекти / В. Борденюк // Право України. – 2011. – № 2. – С. 208-215.
3. Вебер М. Политика как призвание и профессия / М. Вебер. – Режим доступа: www.nir.ru/socio/articles/weber_politika.htm. – Назва з екрану.
4. Довіра громадян до органів влади та базових соціальних інститутів. – Режим доступа: www.old.niss.gov.Ua/Monitor/april08/6.htm. – Назва

з екрану.

5. Дуда А. Запровадження пропорційної системи на місцевих виборах у контексті комунікативних зв'язків влади і громади в Україні / Андрій Дуда // Питання ефективної комунікації політичних партій з виборцями в контексті формування публічної політики: пріоритети розвитку / Ю. Тищенко, Я. Варивода, С. Конончук [та ін.]. – К.: Укр. незалеж. центр політ. дослідж., 2007. – 80 с.
7. Європейська хартія місцевого самоврядування: ратифікована законом України від 15 лип. 1997 р. № 452/97-ВР. – Режим доступу: www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_036. – Назва з екрану.
9. Порадник міському голові / за заг. ред. Н. Кошманенко. – К.: [б.в.], 2006.
10. Історія, теорія та практика волонтерського руху в Україні: наук.-навч.-метод. посібник/ [С.Я. Харченко, О.П. Песоцька, В.О. Кратінова та ін. ; за заг. ред. С.Я. Харченка]; М-во освіти і науки України, Луган. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – Луганськ: ЛНУ ім. Т. Шевченка, 2008. – 319 с.
11. Прієшкіна О. В. Місьцеве самоврядування в Україні: правове регулювання безпосередньої демократії : навч. посіб. / О. В. Прієшкіна. – К.: Кондор, 2004. – 336 с.
12. Про місьцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 трав. 1997 р. № 280/97-ВР. – Режим доступу: www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%B0%B2%B1%80. – Назва з екрану.

Spisok vikoristanih dzherel

1. Bordenjuk V. Pravovij status sil's'kogo, selishhnogo, mis'kogo golovi u konteksti zakonodavchih iniciativ / V. Bordenjuk // Pravo Ukraïni. – 2011. – №3. – S. 193-201.
2. Bordenjuk V. Sil's'kij, selishhnij, mis'kij golova u mehanizmi zdijsnennja misceвого samovrjaduvannja: konstitucijno-pravovi aspekti / V. Bordenjuk // Pravo Ukraïni. – 2011. – № 2. – S. 208-215.
3. Veber M. Politika kak prizvanie i professija / M. Veber. – Rezhim dostupa : www.nir.ru/socio/articles/weber_politika.htm. – Nazva z ekranu.
4. Dovira gromadjan do organiv vladi ta bazovih social'nih institutiv. - Rezhim dostupu: www.old.niss.gov.Ua/Monitor/april08/6.htm.
5. Duda A. Zaprovadzhennja proporcijnoï sistemi na miscevih viborah u konteksti komunikativnih zv'jazkiv vladi i gromadi v Ukraïni / Andrij Duda // Pitannja efekтивnoï komunikacii politichnih partij z viborcjami v konteksti formuvannja publichnoï politiki: prioriteti rozvitku / Ju. Tishhenko, Ja. Varivoda, S. Kononchuk [ta in.]. – K.: Ukr. nezalezh. centr polit. doslidzh., 2007. – 80 s.

7. Європейс'ка hartija miscevogo samovrjaduvannja : ratifikovana zakonom Ukraïni vid 15 lip. 1997 r. № 452/97-VR. – Rezhim dostupu: www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_036. – Nazva z ekranu.
9. Poradnik mis'komu golovi / za zag. red. N. Koshmanenko. – K.: [b.v.], 2006.
10. Istorija, teorija ta praktika volonters'kogo ruhu v Ukraïni: nauk.- navch.- metod. posibnik/ [S.Ja. Harchenko, O.P. Pesoc'ka, V.O. Kratinova ta in. ; za zag. red. S.Ja. Harchenka] ; M-vo osviti i nauki Ukraïni, Lugan. nac. un-t im. T. Shevchenka.- Lugans'k: LNU im. T. Shevchenka, 2008. – 319 s.
11. Prieshkina O. V. Misceve samovrjaduvannja v Ukraïni: pravove reguljuvannja bezposeredn'oï demokratii : navch. posib. / O. V. Prieshkina. – K.: Kondor, 2004. – 336 s.
12. Pro misceve samovrjaduvannja v Ukraïni : Zakon Ukraïni vid 21 trav. 1997 r. № 280/97-VR. – Rezhim dostupu: www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%B0%V2%B1%80. – Nazva z ekranu.

Smetanyuk T. I. Volunteer community activity. Increased involvement of territorial communities to participate in the civic activism in local government is scratched and volunteer programs in modern society depend on the willingness of local governments to use their potential. The development of volunteer movement is gaining momentum, currently apart of volunteers working throughout Ukraine, bleached intensive work as volunteers in the social services for youth and volunteers in educational institutions. For the formation of volunteers Borderland, we need a systematic approach and at the same time work in the state, public and legal sector. The chain of interconnected structures contributes to optimize and improve the quality of social - educational services. Volunteer initiative must come from the community, in the form of initiatives of NGOs, supported by regional and national public authorities within current legislation.

One of the most effective mechanisms for cooperation between local authorities and the community is the implementation of projects and programs aimed at the development of local government involving not only local authorities but also the public. The results of these activities demonstrates the possibility of solving urgent problems of local government, the introduction of positive experience in the practice of the local authorities, contributing to advance the reform of local government in Ukraine.

Key words: social responsibility, volunteer, NGO, civil society, self-determination.

Отримано 26.04.2015 р.